

Marian Mesároš

výkonný riaditeľ

Slovenského národného strediska pre ľudské práva

Vážený pán splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity,

Vaším podnetom (list č.p.: USVRK-KUS-2014/000441-030 z 21. júla 2014), doručeným Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva (ďalej len „stredisko“) dňa 28. júla 2014 ste sa naň obrátili so žiadosťou o preskúmanie možnosti podania antidiskriminačnej žaloby podľa ustanovenia § 11 zákona č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov v opísanom prípade pána XXX a jeho rodiny, voči ktorým bolo rozhodnutím súdu prvého stupňa uložené vypratanie služobného bytu.

Po preskúmaní Vami uvedených skutočností si Vám dovoľujeme zaslať naše stanovisko. Úvodom si Vám súčasne dovoľujeme uviesť aj všeobecné právne posúdenie prípadu vo väzbe na dostupné opravné prostriedky.

Všeobecné posúdenie prípadu

V prípade, že mala dotknutá osoba odôvodnene za to, že výpoveď nájmu bytu podaná prenajímateľom bola neplatná, mala možnosť obrátiť sa na súd s návrhom na určenie neplatnosti výpovede. Rozhodnutie špeciálneho stavebného úradu, ktoré vychádza z nedodržania procesných pochybení pri jeho vydávaní (napríklad opomenutie procesných práv niektorých z účastníkov správneho konania) môže podľa názoru strediska predstavovať skutočnosť, ktorá nepreukázala dôvod výpovede za predpokladu, že je takéto rozhodnutie zrušené pre svoju nezákonnosť v rámci jeho preskúmavania v správnom súdnictve. Žaloba proti rozhodnutiu správneho orgánu sa však musí podať do dvoch mesiacov od doručenia správneho rozhodnutia v poslednom stupni, zmeškanie lehoty nie je možné odpustiť. Ak žalobu podá niekto, kto tvrdí, že mu rozhodnutie správneho orgánu nebolo doručené, hoci sa s ním ako s účastníkom konania malo konať, súd overí správnosť tohto tvrdenia a uloží správnemu orgánu doručiť tomuto účastníkovi správne rozhodnutie so všetkými z toho vyplývajúcimi dôsledkami (najmä možnosť podať opravný prostriedok). Týmto stanoviskom súdu je správny orgán viazaný. Po doručení správneho rozhodnutia opomenutému účastníkovi konania predloží správny orgán spisy súdu na rozhodnutie o žalobe. Súd však takto postupuje len ak od vydania rozhodnutia, ktoré nebolo žalobcovi doručené, neuplynula lehota troch rokov. Súd by mohol v konaní o určenie neplatnosti výpovede prerušiť konanie a dať podnet na konanie o prejudiciálnej otázke (zákonnosti správneho rozhodnutia) ako skutočnosti dôležitej pre rozhodnutie vo veci. Neplatnosť výpovede mohla dotknutá osoba uplatniť na súde do troch mesiacov odo dňa doručenia výpovede. Nakoľko je táto lehota prekluzívna, v uvedenom prípade uplynula a dotknutá osoba sa môže domáhať **obnovy konania** z dôvodu podľa ustanovenia § 228 ods. 1 písm. a) , resp. b) Občianskeho súdneho poriadku, t.j. existujú skutočnosti, resp. dôkazy (napr. rozhodnutia), ktoré sa nemohli použiť v pôvodnom konaní, ak môžu privodiť pre navrhovateľa priaznivejšie rozhodnutie vo veci. Takýmto dôkazom spôsobilým pre obnovu konania môže byť podľa nášho názoru aj rozhodnutie o zrušení správneho rozhodnutia pre jeho

nezákonnosť, ktoré by obnove konania predchádzalo a preukazovalo by tak právne rozhodnú skutočnosť. Návrh na obnovu konania treba podať v lehote troch mesiacov od toho času, keď sa navrhovateľ dozvedel o dôvode obnovy (t.j. dátum doručenia rozhodnutia o zrušení správneho rozhodnutia), alebo od toho času, keď ho mohol uplatniť.

V prípade využitia, resp. opomenutia využitia všetkých riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkov má dotknutá osoba možnosť obrátiť sa s podnetom na generálneho prokurátora, ktorý by zvážil pripustenie mimoriadneho dovolania proti rozhodnutiu súdu. Mimoriadne dovolanie podáva generálny prokurátor na dovolacom súde do jedného roka od právoplatnosti rozhodnutia súdu, čo už v predmetnom prípade predstavuje uplynutie prekluzívnej lehoty za predpokladu, že by malo smerovať proti prvostupňovému rozhodnutiu okresného súdu Liptovský Mikuláš 6C/41/2012-94 z 18.09.2012. Nie je však vylúčené jeho podanie proti následnému rozhodnutiu súdu v rámci obnovy konania alebo odvolacieho konania o opravnom prostriedku proti zamietnutí obnovy konania.

Na základe uvedeného si dovoľujeme upozorniť na to, že pre uplatnenie subjektívnych práv hmotnoprávnej povahy je dôležité dodržať procesný postup ich riadneho uplatnenia, do ktorého sa zaraďuje aj dodržanie procesných lehôt na uplatnenie práva (podanie návrhu). Vo Vami uvedenom prípade je preto osobitne dôležité pri zvažovaní jednotlivých do úvahy prichádzajúcich úkonov preskúmať, či je ešte ich uplatnenie možné z hľadiska uplynutia konkrétnych procesných lehôt, ktoré s nimi právny poriadok viaže, a to vo väzbe na už uplatnené opravné prostriedky.

V súvislosti s poskytovaním bytovej náhrady si dovoľujeme poukázať na to, že jej zabezpečenie sa oznamuje písomným vyhlásením, v ktorom sa uvedie presné určenie objektu nájmu (byt, obytná miestnosť), doba nájmu, výška nájomného, čas vzniku nájmu, označenie osoby prenajímateľa, prípadne iné podmienky nájmu. Ak nájomca bezdôvodne do 30 dní od doručenia písomného vyhlásenia o zabezpečení bytovej náhrady následne neuzavrie nájomnú zmluvu, jeho nárok na bytovú náhradu zanikne. Deklarovanie ochoty prenajímateľa poskytnúť bytovú náhradu napriek skutočnosti, že nárok na bytovú náhradu už zanikol, pritom nie je možné považovať za vykonateľný právny dôvod, na základe ktorého možno od prenajímateľa vynucovať plnenie.

Posúdenie prípadu z hľadiska antidiskriminačného zákona

Antidiskriminačný zákon definuje základné pojmy ako zásada rovnakého zaobchádzania a diskriminácia, vymenúva oblasti, v ktorých existuje povinnosť dodržiavať túto zásadu (sústredzuje sa na oblasť sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb, na oblasť vzdelania a na oblasť pracovnoprávných vzťahov) a pri týchto oblastiach vymenúva dôvody, na základe ktorých sa zásada rovnakého zaobchádzania musí dodržiavať. Súčasne ustanovuje formy diskriminácie, teda ktoré konania, opomenutia alebo iné prejavy možno považovať za diskrimináciu, pričom ochrana sa poskytuje aj osobám, ktoré aktívne využívajú zákonnú možnosť ochrany proti diskriminácii alebo osobám, ktoré sa ochrany pred diskrimináciou domáhajú v mene inej osoby alebo sa zúčastňujú konania vo veciach súvisiacich s porušovaním zásady rovnakého zaobchádzania napríklad formou podania svedeckej výpovede alebo vysvetlenia v prospech obeť diskriminácie, pričom nerovnaké zaobchádzanie s týmito osobami z tohto dôvodu sa považuje za jednu z foriem diskriminácie. Zákon zároveň zakotvuje výnimky zo zásady rovnakého zaobchádzania a podrobnosti o možnosti obrátiť sa so žalobou na súd v prípade jej nedodržania. Vzhľadom na to, aby určité konanie alebo opomenutie bolo porušením zásady rovnakého zaobchádzania v zmysle platnej legislatívy, antidiskriminačný zákon ako aj odborná literatúra vyžaduje súčasné naplnenie zákonných podmienok kvalifikácie diskriminačného konania. Týmito podmienkami sú **diskriminačný dôvod, oblasť a forma diskriminácie**.

Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva podľa ustanovenia § 2 ods. 1 antidiskriminačného zákona v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia. Medzi namietaným konaním a dôvodom tohto konania musí byť pritom príčinná súvislosť, ktorá identifikuje dôvod ako diskriminačný, ak ide o niektorý z vyššie uvedených dôvodov.

Antidiskriminačný zákon v ustanovení § 2a ustanovuje konkrétne formy diskriminácie, ktorými sú nasledovné konania:

Priama diskriminácia ako konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii.

Nepriama diskriminácia ako navonok neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré znevýhodňuje alebo by mohli znevýhodňovať osobu v porovnaní s inou osobou. Nepriamou diskrimináciou nie je, ak takýto predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax sú objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného záujmu a sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie takého záujmu.

Obťažovanie ako také správanie, v dôsledku ktorého dochádza alebo môže dôjsť k vytváraniu zastrahujúceho, nepriateľského, zahanbujúceho, ponižujúceho, potupujúceho, zneuctvujúceho alebo urážajúceho prostredia a ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zásah do slobody alebo ľudskej dôstojnosti.

Sexuálne obťažovanie ako verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zastrahujúce, ponižujúce, zneuctvujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie.

Pokyn na diskrimináciu ako konanie, ktoré spočíva v zneužití podriadenosti osoby na účel diskriminácie tretej osoby.

Nabádanie na diskrimináciu ako presvedčanie, utvrdzovanie alebo podnecovanie osoby na diskrimináciu tretej osoby.

Neoprávnený postih ako také konanie alebo opomenutie, ktoré je pre osobu, ktorej sa týka, nepriaznivé a priamo súvisí s domáhaním sa právnej ochrany pred diskrimináciou vo svojom mene alebo v mene inej osoby alebo s podaním svedeckej výpovede, vysvetlenia alebo súvisí s inou účasťou tejto osoby v konaní vo veciach súvisiacich s porušením zásady rovnakého zaobchádzania, alebo so sťažnosťou namietajúcou porušenie zásady rovnakého zaobchádzania.

Ustanovenie § 3 ods. 1 antidiskriminačného zákona vymenúva oblasti, v ktorých je každý povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania. Konkrétne ide o oblasť pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahoch, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a vo vzdelávaní.

Pri posudzovaní konkrétneho prípadu je nevyhnutne potrebné namietané konanie skúmať v kontexte existencie rozdielneho zaobchádzania s prípadnou obeťou diskriminácie v porovnaní s inou osobou alebo osobami, ktoré sa nachádzajú v rovnakej alebo porovnateľnej situácii (**tzv. komparátor**).

V súvislosti s posúdením otázky prípadného porušovania zásady rovnakého zaobchádzania je namietané konanie, opomenutie, iné správanie alebo prejavy potrebné posúdiť z hľadiska kumulatívneho splnenia všetkých vyššie uvedených zákonných podmienok (tzv. prima facie prípadu). Prípadnej obeť diskriminácie musí vzniknúť v dôsledku rozdielneho zaobchádzania nejaká nevýhoda. Medzi diskriminačným dôvodom a nerovnakým zaobchádzaním musí byť dôvodný predpoklad kauzálnej súvislosti.

Po preskúmaní Vášho podnetu má stredisko za to, že v predmetnej veci nedošlo k diskriminačnému konaniu, pretože **neboli naplnené viaceré zákonné znaky v zmysle antidiskriminačného zákona, a to dôvod a oblasť diskriminácie**. Z uvedených skutočností nie je možné usudzovať, že konanie železničnej spoločnosti pri uplatňovaní práva na vypratanie nehnuteľnosti voči dotknutej osobe a konanie, ktoré mu predchádzalo (poskytnutie bytovej náhrady) bolo vedené niektorým z dôvodov, ktoré uznáva antidiskriminačný zákon. Absentuje príčinná súvislosť medzi konaním a zákonným dôvodom. Okrem toho v uvedených súdnych konaniach sa viackrát o zákonnom nároku železničnej spoločnosti už právoplatne rozhodlo v jej prospech, pričom súd doteraz nespochybnil spôsob uplatnenia jej práva voči dotknutej osobe ani poskytnutie bytovej náhrady. Nemožno preto v konaní o antidiskriminačnej žalobe kvalifikovať konanie železničnej spoločnosti ako protiprávne, ak súd doteraz nekonštatoval, že výkon ich práva bol rozporný so zákonom, ale práve naopak bol potvrdený.

Vo Vašom podnete ste namietané konanie podradili pod ustanovenie § 5 ods. 2 písm. d) antidiskriminačného zákona – oblasť prístupu a poskytovania tovarov a služieb vrátane bývania, ktoré sú poskytované verejnosti právnickými osobami a fyzickými osobami – podnikateľmi. V

nadväznosti na to je potrebné zdôrazniť, že antidiskriminačný zákon tovary a služby považuje za také statky, ktoré sú verejnosti (nie individuálne, napr. na základe osobitnej zákonnej ponukovej povinnosti voči konkrétnemu subjektu na základe skutkovo špecifických podmienok) dostupné, resp. k dispozícii, a preto nie je možné (ne)poskytnutie bytovej náhrady v zmysle Občianskeho zákonníka považovať za oblasť poskytovania tovarov a služieb.

Vzhľadom na absenciu uvedených znakov nie je následné skúmanie existencie komparátora a kvalifikovanie formy právne relevantné.

V súvislosti s antidiskriminačnou žalobou si Vás tiež dovoľujeme upozorniť, že ochrany pred diskrimináciou je možné sa domôcť len prostredníctvom nárokov v medziach antidiskriminačného zákona podľa ustanovenia § 9 ods. 2 a 3 (upustenie od diskriminačného konania, odstránenie protiprávneho stavu, poskytnutie primeraného zadosťučinenia, náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch). Týmto nárokom však už vecne nemôže byť nárok, o ktorom sa právoplatne rozhodlo v predchádzajúcom súdnom konaní z dôvodu prekážky rozhodnutej veci (res iudicata).

S úctou,

Vážený pán

Peter Pollák

Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity

Pribinova 2

812 72 Bratislava